

„Sauga. Mokslas ir praktika“ Lietuvos periodinių leidinių (1930–2016 m.) slaugytojams kontekste

Loveta Gudalienė-Gudelevičienė

Sveikatos priežiūros ir farmacijos specialistų kompetencijų centras

Tik dėl slaugytojų iniciatyvumo, aktyvumo, smalsumo ir noro pasidalyti profesinėmis žiniomis su kitais šiandien turime galimybę varyti pageltusius gailingųjų seserų žurnalus ar skaityti slaugytojų mokslinius straipsnius internete. Nedaug yra specializuotų žurnalų slaugytojams, bet trumpai žvilgtelėjus į straipsnių turinį galima ne tik iš nuotraukų sudėlioti slaugos specialistų interesų sritis nuo pirmojo specializuoto žurnalo „Lietuvos sesuo“ iki šių laikų slaugos mokslinių straipsnių.

Leidinių slaugytojams atsiradimas Lietuvoje susijęs su 1921 m. įkurta Lietuvos gailingųjų seserų sąjunga. Jos pirmininke buvo išrinkta gailingoji sesuo Aleksandravičiūtė. Lietuvos gailingųjų seserų sąjungą globojo prezidento žmona S. Smetonienė. Lietuvos gailingosios seserys buvo veiklios, aktyvios, dalyvavo pasauliniuose kongresuose, užmezgė tarptautinių kontaktų. Gailingosios seserys V. Monkutė ir K. Vitkauskaitė turėjo galimybę mokytis Florencijos Naitingeil (Florence Nightingale) seserų kursuose Londone. Ten įgytomis žiniomis pasidalijo su Lietuvos gailingosiomis seserimis.

Pirmasis žurnalas slaugytojams lietuvių kalba „Lietuvos sesuo“ (atsakingoji redaktorė Ona Bakšytė, redaktorius Juozas Beleckas) buvo leidžiamas 1930–1931 m. Žurnalą leido 1921 m. įsikūrusi Lietuvos gailingųjų seserų sąjunga. Pirmajame numeryje redaktoriai taip rašė apie šio žurnalo tikslus:

„Duoti žinių iš seserų gyvenimo ir darbų. Pačioms seserims žinias padauginti slaugymo srity. Žurnalas stengsis būti seserų ištikimas draugas, patarėjas. Jis patarnaus visoms seserims, ne skiriant tautybę, tikybos ir pasaulėžiūras... Apie įvairių profesijų žmones galima rasti spaudoje visokių žinių, tik gailingųjų seserų beveik niekas neprisimena, atrodo, kad jų visai nėra...“

Pirmajame ir vieninteliame „Lietuvos sesuo“ numeryje buvo išspausdinta informacija apie gailingųjų seserų ir Lietuvos gailingųjų seserų sąjungos gyvenimą, taip pat straipsnių apie rentgeninių sužalojimų priežastis ir būdus apsaugoti (dr. P. Kalvaitytė), difteriją, plaukus (O. Baikšytė) ir jų priežiūrą (vaistininkė L. Beniuševičaitė), egzemą (dr. V. Velbutas), niežų gydymą (dr. A. B.), Lietuvos Raudonojo kryžiaus gailingųjų seserų kursus. Taip pat išspausdinti straip-

niai: „Kaip moteris turi užsilaikyti laike nėštumo“ (akušerė St. Guntulytė), „Slaugymas“ (Ramutė), „Vitaminų gaminimas“ (O. B-tė), „Sesers pareigos“ (B-tė), „Kalėdos“ (O. B.), „Nauji kursai“ (Zanavykė), „Kaip kaimo „daktarai“ gydo liginus“. Taigi, jau pirmojo žurnalo numerio temos rodo, kokie platūs buvo Lietuvos gailingųjų seserų interesai. Žurnale skiriamas dėmesys gailingųjų seserų socialinėms temoms, t. y. paskelbtas prašymas ministeriui pirmininkui, krašto apsaugos ir vidaus reikalų ministeriams:

„Atsižvelgti į gailingųjų seserų sunkią medžiaginę būklę ir darbo sąlygų sunkumą, pakelti gailingųjų seserų algą <...> ir sumažinti pensijai išstarnavimo laiką iki 15 metų, o ne 25 metų... Šių dienų gyvenimas vis daugiau ir daugiau iš seserų reikalauja. Seserys, turėdamos kilnius tikslus, turi rūpintis ligonių gerove ir savo sveikata. Seserų gyvybė ir sveikata yra kiekvieną dieną pavojuje. Jos turi saugoti ligonių gyvybę ir neužmiršti savęs.“

1931 m. žurnalas „Lietuvos sesuo“ pervadintas į „Gailingoji sesuo“ (1931 ir 1938 m.). Jo redaktore buvo K. Grininė. Pirmajame (1931) žurnalo „Gailingoji sesuo“ numeryje išspausdinti 1931 m. liepos 25–27 d. Taline įvykusio Latvijos, Estijos ir Lietuvos Raudonojo kryžiaus bei Lietuvos gailingųjų seserų sąjungos kongreso pranešimai, pateikta Latvijos, Estijos ir Lietuvos Raudonojo kryžiaus ir Lietuvos gailingųjų seserų sąjungos komiteto veikimo apžvalga (H. Hamburger), Estijos Raudonojo kryžiaus veikla (dr. B. Woogas), Jaunimo Raudonojo kryžiaus ir seserų veikla (Cand. phil. M. Nieman). Taip pat išspausdinti straipsniai: „Gailingųjų seserų darbo sąlygos Lietuvoje“ (M. Tulytė), „Raudonojo Kryžiaus seserys ir jų paruošimas specialioms profesiniams uždaviniams“ (L. Odier), „Pastabos dėl įstatymų, tvarkančių seserų reikalus“ (Ch. Reimann), „Socialinis darbas ligininėse“ (M. Joosep), „Keletas klausimų apie seserų išsilavinimą“ (J. Kuške). Po pirmojo numerio žurnalo leidyba buvo nutrūkusi iki 1938 m.

1938 m. Raudonojo kryžiaus Gailingųjų seserų draugovė vėl pradėjo leisti žurnalą „Gailingoji sesuo“, kurio redaktorė buvo Bronė Gustaitienė. Išleisti dar trys žurnalo numeriai.

Žurnaluose rašoma apie galeistingųjų seserų profesijos savitumus ir darbo sąlygas, apie ligoninių veiklą, moterų ir vaikų globos centrus. Dėl finansinių sunkumų žurnalo leidyba buvo nutraukta. Nuo pokario iki pat 1997 m. specializuotų periodinių žurnalų slaugytojams nebuvo leidžiama.

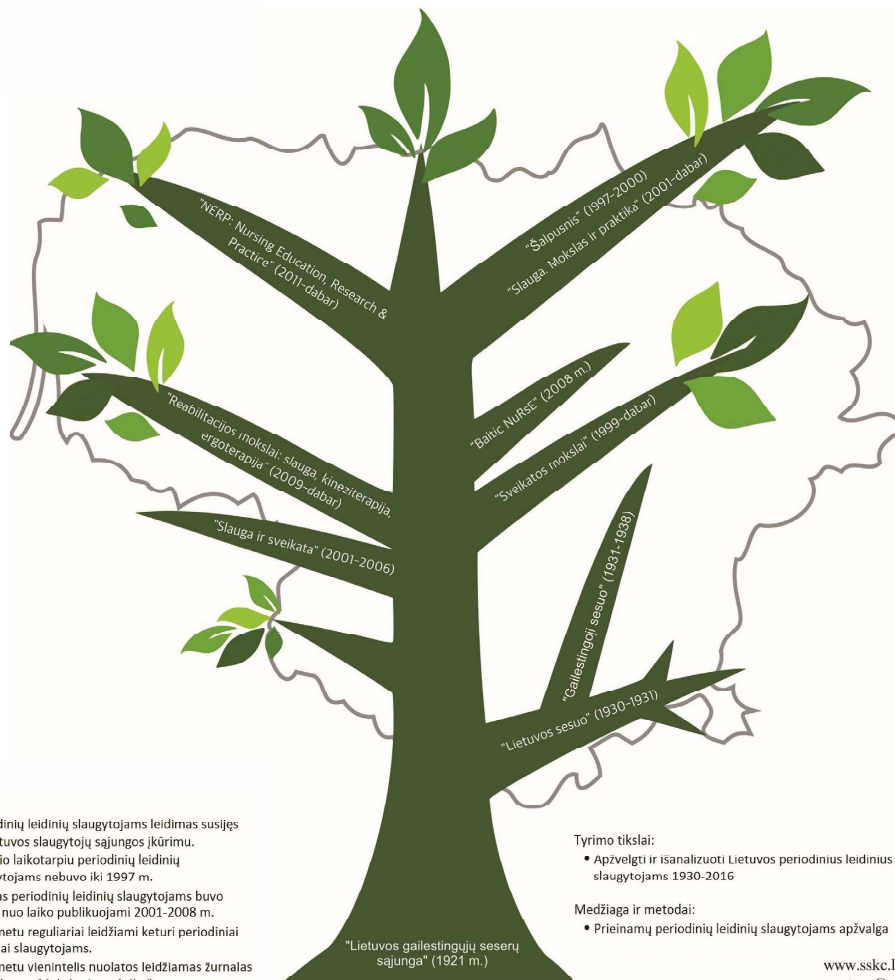
1997 m. Slaugos darbuotojų tobulinimosi ir specializacijos centro (dabar – Sveikatos priežiūros ir farmacijos specialistų kompetencijų centras) pradėtas leisti laikraštis „Šalpusnis“, kuris ilgainiui išaugo į žurnalą ir, atsižvelgiant į slaugymo ir slaugos mokslo raidą, 2001 m. buvo pervadintas į „Slauga. Mokslas ir praktika“. „Šalpusnis“ skaitytojus pasiekdavo kartą per mėnesį, buvo leidžiamas nuo 1997 m. sausio 1 d. iki 2000 m. Tai dabartinio recenzuojamo mokslo žurnalo „Slauga. Mokslas ir praktika“ pirmtakas. Pirmoji žurnalo vyriausioji redaktorė Lina Skaburskaitė dirbo nuo 1997 iki 2000 m. Jai talkino redaktorė Rima Razmislevičiūtė. Nuo 2000 iki 2004 m. vyriausiąją redaktore dirbo Gražina Paukštienė. 2005 m. vyriausiuoju redaktoriumi tapo Rytis Mankus. Nuo 2005 iki 2007 m. vyriausiojo redaktoriaus pareigas ėjo Elyvra Laučiuvienė. Dabartinė redaktorė Teresė Gužauskienė dirba nuo 2007 m.

Bėgant metams leidinys solidėjo, keitėsi išvaizda ir turinys. Publikacijų tikslai taip pat keitėsi: nuo informacijos

skaitytojams, praktinių patarimų, švietimo, tobulinimo iki recenzuojamų mokslinių straipsnių. Mokslinio recenzuojamo žurnalo statusas gautas 2015 m. Ilgainiui įsitvirtino nuolatinės rubrikos: „Mokslinis straipsnis“, „Tyrimai“, „Slaugos mokslas“, „Slaugymo praktika“, „Geroji patirtis“, „Žodis gydo, žodis žeidžia“ ir kt. Nuo 2002 m. žurnalo puslapiuose vykdomi mokymai nuotoliniu būdu.

Visus 20 savo gyvavimo metų žurnalas „Slauga. Mokslas ir praktika“ žengė koją kojon su slaugos mokslo raida ir mokyimo reforma Lietuvoje. 2015 m. žurnalas tapo Lietuvos mokslo periodinių leidinių asociacijos nariu. Žurnale savo vietą rado universitetai, kolegijos, profesinės asociacijos. Formuoti žurnalo turinį padeda redkolegijų nariai, tad įstaigų ir organizacijų logotipai pirmajame puslapyje – ne puošmena, o susitelkimo ženklas siekiant bendro tikslo – teorijos ir praktikos ryšio ir bendradarbiavimo.

Šiuo metu Lietuvoje leidžiami 4 periodiniai specializuoti leidiniai slaugytojams: „Sveikatos mokslai“, „Reabilitacijos mokslai: slauga, kineziterapija, ergoterapija“, „Nursing Education, Research, & Practice“, „Slauga. Mokslas ir praktika“. Trijuose iš jų publikuojami tik moksliniai straipsniai. Vienintelis mėnesinis žurnalas „Slauga. Mokslas ir praktika“ publikuoja mokslinius recenzuojamus ir praktinius straipsnius.

Išvados:

- Periodinių leidinių slaugytojams leidimas susijęs su Lietuvos slaugytojų sąjungos įkūrimu.
- Pokario laikotarpio periodinių leidinių slaugytojams nebuvo iki 1997 m.
- Keletas periodinių leidinių slaugytojams buvo laikas nuo laiko publikuojami 2001-2008 m.
- Šiuo metu reguliariai leidžiami keturi periodiniai leidiniai slaugytojams.
- Šiuo metu vienintelis nuolatos leidžiamas žurnalas yra „Slauga. Mokslas ir praktika“.

Tyrimo tikslai:

- Apzvelgti ir išanalizuoti Lietuvos periodinius leidinius slaugytojams 1930-2016

Medžiaga ir metodai:

- Prieinamų periodinių leidinių slaugytojams apžvalga

www.sskc.lt
centras@sskc.lt

Lietuvoje 1997–2016 m. buvo leidžiami šie žurnalai slaugytojams:

- Žurnalas „Slauga. Mokslas ir praktika“ leidžiamas nuo 1997 m. sausio 1 d. Eina kartą per mėnesį. Spausdinami praktiniai, o nuo 2015 m. praktiniai ir moksliniai recenzuojami straipsniai.
- Žurnalas „Sveikatos mokslai“ leidžiamas nuo 1999 m. vieną kartą per du mėnesius. Spausdinami moksliniai straipsniai. Indeksuojamas ir įtrauktas į tarptautinę duomenų bazę „Index Copernicus“.
- „Slauga ir sveikata“ (2001–2006 m.) – leidinio „Gydymo menas“ priedas slaugos specialistams. Publikuoti nuotoliniai mokymai pagal slaugos mokomąją medžiagą „Slauga“, Pasaulio sveikatos organizacijos projekto, kokybiška mokojoji medžiaga slaugytojams, akušeriams ir visiems, dirbantiems slaugos ir akušerijos srityje Vidurio ir Rytų Europos bei Nepriklausomų valstybių sandraugos šalyse (1996 m.).
- Žurnalas „Baltic NuRsE“ (2008 m.) – mokslinių straipsnių žurnalas. Dėl finansinių sunkumų išleistas tik vienas numeris.

- Žurnalas „Reabilitacijos mokslai: slauga, kineziterapija, ergoterapija“ leidžiamas nuo 2009 m. Spausdinami moksliniai straipsniai.
- Žurnalas „Nursing Education, Research, & Practice“ leidžiamas nuo 2011 m. Spausdinami moksliniai straipsniai. Nuo 2015 m. indeksuojamas ir įtrauktas į tarptautinę duomenų bazę „Index Copernicus“.

Straipsnių apžvalga atskleidė, kaip keitėsi slaugytojo profesijos portretas nuo gailėstingosios sesers (...*ten, kur gydytojo kelias baigtas, pasilieka dar seselei takelis – palengvinti mirštančiam jo sunkią valandą...*) iki slaugos daktaro, slaugytojo mokslininko, dėstytojo. Periodinių leidinių straipsnių turinys atspindi slaugytojų mokymo, slaugos profesijos savarankiškumą ir slaugos istorinę raidą. Tačiau visuose leidiniuose nuo 1930 iki 2016 m. išlieka aktualios diskusijos apie slaugytojų vaidmenį, pareigas ir asmenines charakteristikas, skiriamas dėmesys darbo saugai, profesinių kompetencijų tobulinimui ir socialinėms slaugytojų bei akušerių problemoms.

Siūlome pasiskaityti keletą aktualių iš 1930 m. žurnalo „Lietuvos sesuo“ Nr. 1 (kalba netaisyta).

Praktiniai patarimai slaugytojams

Palaikyti plaukų gyvybę ir švarą, reikia dažnai plauti. Geriausiai tinka lietaus vanduo. Šulinio vanduo tinka tik reikia į jį pridėti valgomo sodo ar acto nedidelis kiekis.

Plaukams rankų masažai yra labai naudingi vyrams, kurie pradeda plikti. Jis daromas sausas, jokių vaistų neįvartojant, tik trinant odą nuo 5–40 min., 3 mėn. laikotarpy. Po to daroma nemaža pertrauka ir vėl pakartojamas.

Ekzema esant, reikalinga atkreipti dėmesį į maisto režimą ir uždrausti persivalgyti. Sumažinti per didelį mėsos vartojimą, taip pat druskos ir kitų aštrių valgių.

Niežų gydymas. Ligonį reikia nurengti ir visą išmuilinti nuo galvos iki padų žaliu muilu, padaryti vonią 37 laipsnių ir palaikyti 10–15 min.. Skubiai iššluostyti pašildytu rankšluosčiu ar paklode ir visą ištepti gydytojo prirašytu tepalu. Ištepimą ligonį reikia apvilkti senais baltiniais, nes baltiniai paprastai nuo šio tepalo gerai neišiskalbia. Gydymas tęsis 3 dienas, visas kūnas 2x į dieną sutepamas tepalu, bet daugiau maudyti nereikia, tik veidą nuplauti. Ketvirtą dieną ligonį reikia vėl išmaudyti vonioje su žaliu muilu, pakeisti kūno ir lovos baltinius ir gydymas baigtas.

Kaip moteris turi užsilaikyti laike nėštumo

Būti švariai, ne taip kaip kitos atvažiuoja, per visus devynius mėnesius nei karto ir burnos nesiprausios, nekalbant apie maudydamasi. Yra moterų, kurios laike nėštumo tyčia nešioja aptemptus drabužius. Tas yra labai negeistina; viena labai apsunkena pačią moterį, o antra labai negražu yra. Kaip rengtis prie gimdymo: pirmiausia reikia pašalinti visas bobutes su visais patarimais. Pirmiausia, tai turi būti kuo mažiausiai baldų kambarys; be vienos lovos, švaria paklode aptiestos, ant kurios moteris turi gimdyti; turi būti švarus, dulkes iš visur nušluostytas, ir voratinkliai; neturi būti kambarys vištų, gaidžių, šunų ir kačių; Taipogi jeigu didesnė šeima, yra vaikų, tai juos išvežti kur nors pas gimines tam laikui; gali pasilikti tik vienas žmogus sumaningesnis. Visą reikia daryti iš anksto. O ne taip, kad parveža akušerę, kuomet moteris gimdo, o aplink viskas užversta, pati moteris brudniausia šiauduose guli.

Sveikstantiems ligoniams reikalinga duoti kokį darbėlį: skaityti, jei kas gali ir mėgsta, ar kitą ką nors padirbėti. Jei ligonis užimtas, rečiau jaudinasi, nes rečiau prisimena sunkią ligą ir jos baisumą.

Kokia ji? Lietuvos sesers charakteristika 1930 m.

gyvenimas seserims skiria sunkias ir atsakingas pareigas – grąžinti žmonėms nykstančią sveikatą. Sesuo turi būti tvirtos valios ir tinkamai pasirengusi darbui.

Sesuo turi būti rimta. Ligoninėje jos rimtumas būtinas. Turi suprasti, kokioje vietoje yra ir kokį momentą gyvena. Turi būti švari, tvarkinga, kad pasibjaurėjimo nesukeltų. Darbus atlikti sistemingai ir gerai. Veido išraiška, kiek gali palaikyti, privalo vienodai maloniai, nes ligoniai jautri styga, lengvai pastebi. Nusiminusi sesuo ligoniui peilis. Didelis linksmumas, kada ligoniai silpni netinka. Sesuo pažįsta ligonio kūną ir sielą. Ji artimiausias žmogus ligoniui.

Sesuo nesėdi ant ligonio lovos, nors ji pavargusi. Jei mėgsta ir myli savo profesinį darbą, atlikdama pareigas nejaus sunkumo. Sesuo jaučiasi, kad ji dirba ne daktarui, bet žmonėms. Sesers pareigos kilnios.

Gerai žodis nuoširdžiai ištartas yra brangesnis už auksą, nes jame kaupiasi viltis ir jėgos.

Ji turi būti atsidadavusi darbui. Slaugytoja turi būti kantrus ir tvirtos valios žmogus, nes ligonis panašus į kūdikį – dažniausiai reikalauja to, kas jam negalima.

Nors bus pavargusi, ar blogai nusiteikusi, bet veido išraiška visuomet rodo džiaugsmą ir nuotaiką.

Kiekvienas sesers raminantis žodis yra tolygus vaistams.